

**PRINCIPELE CAROL ȘI ROMÂNIA ÎN GEOPOLITICA
ANULUI 1877 – I**

**PRINCE CAROL AND ROMANIA IN THE GEOPOLITICS
OF 1877 – I**

General-locotenent (r) dr. Valentin BECHERU*
(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania,
email: secretariat@aosr.ro)
Veronica COJOCARU**

Partea I

21 decembrie 1876/2 ianuarie 1877 – 21 februarie/5 martie 1877

Rezumat: Analizarea și evaluarea evenimentelor geopolitice ale anului 1877 din perspectiva Principelui Carol și a României, având ca sursă principală de informare „Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular”, ne oferă posibilitatea de a studia modul în care principele a perceput și a orientat politica țării în scopul obținerii independenței și al continuității dinastiei Hohenzollern.

Cuvinte-cheie: Principele Carol, Principele Carol-Anton, 1877, Imperiul otoman, Rusia, Constituția Otomană.

Abstract: Analyzing and evaluating the geopolitical events of 1877 from the perspective of Prince Carol and Romania, having as the main source of information "Memoirs of King Carol I of Romania by an Eyewitness", offers us the opportunity to study how the prince perceived and oriented the country's policy in order to achieve independence and the continuity of the Hohenzollern dynasty.

Keywords: Prince Carol, Prince Carol-Anton, 1877, Ottoman Empire, Russia, Ottoman Constitution.

Geopolitica anului 1877, văzută prin prisma Principelui Carol, ce rezultă în urma analizării informațiilor cuprinse în lucrarea „Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular”, ne permite să analizăm și să evaluăm evenimentele din perspectiva viitorului Rege Carol I și a României în anul în care statul român și-a dobândit independența.

La 11/23 decembrie 1876 a fost adoptată la Constantinopol „noua Constituție, care era foarte liberală, fiind împrumutată din Occident; ea cuprindea Libertatea cultului și a presei, inamovibilitatea judecătorilor, învățământul primar obligatoriu, sistemul legislativ cu două Camere etc. Impresia ce a făcut această Constituție în Constantinopol nu este satisfăcătoare”¹.

* membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secția de Științe Militare, email: cristina.becheru@yahoo.com.

** muzeograf, Muzeul de Istorie „Petre Voivozeanu”, Roșiori de Vede, email: verapredoi@yahoo.com.

¹ *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 82.

Principele Carol avea să cunoască textul Constituției la 16/28 decembrie 1876, când aceasta sosește în Principate și este prezentată principelui.

Articolul 1 al Constituției era: „*Imperiul Otoman cuprinde ținuturile și posesiunile actuale și provinciile privilegiate. El alcătuiește un tot nedivizibil, din care nici o parte nu poate fi dezlipită pentru nici un motiv*”². Prin această Constituție, România devine provincie privilegiată a Imperiului Otoman.

Referitor la această situație, în scrisoarea Principelui Carol către tatăl său, Principele Carol-Anton, din 12/24 decembrie 1876, se menționa: „*de altfel, vom avea și noi un conflict cu Turcia, deoarece Constituția lor cea nouă, după telegramele sosite, conține următorul articol ofensator pentru România: Sultantul dă investitura capilor de provincii privilegiate în formele determinate prin privilegiile ce le sunt admise*”³, text ce era cuprins la articolul șapte al Constituției.

Prin articolele unu și șapte ale Constituției Otomane se atenta la autonomia României, iar demnitatea țării și a principelui erau grav afectate.

„*Principele Carol dorește să trimită imediat un protest energetic la Constantinopol, dar Consiliul de Miniștri este de opinie ca să se ceară mai întâi explicații*”⁴.

Demersul către Constantinopol se face la 17/29 decembrie 1876, când se trimite o notă generalului Ghica, reprezentantul statului român la Constantinopol, prin care „*Guvernul român roagă Înalta Poartă să explice ce înțelege prin «provincii privilegiate» despre care se vorbește în art. 1 și 7 din Constituție. Ca stat vecin al Imperiului Otoman, România nu poate admite o expresie echivocă în ceea ce privește relațiile sale cu Turcia, deși a salutat cu mare interes proclamarea Constituției turce, ca o dovadă de nou progres*”⁵.

Relațiile dintre România și Imperiul Otoman, la începutul anului 1877, erau încordate și aveau ca punct de plecare prevederile articolelor unu și șapte din Constituția Imperiului Otoman prin care autonomia României era grav știrbită, România fiind considerată provincie privilegiată.

21 decembrie 1876/2 ianuarie 1877. Răspunsul Porții la nota Guvernului Român este o confirmare a faptului că România este considerată o provincie privilegiată a Imperiului Otoman: „*consideră în tot cazul și România printre «provinciile privilegiate»!*”⁶.

În ziarul *Romanulu* din 8, 9/20, 21 ianuarie 1877 se arată că Guvernul Otoman nu a înțeles nimic din situația care a fost creată de articolele unu și șapte din Constituția sa: „*Guvernul din Constantinople, în loc să fi 'nvățat' ce-va din critica situațiune în care l'au adus*

² *Ibidem.*

³ *Ibidem*, p. 81.

⁴ *Ibidem*, p. 82.

⁵ *Ibidem*, p. 83.

⁶ *Ibidem*, p. 85.

feluritele și necurmatele séle rătăciri decretă că România este și rămâne uă provincie turcească”⁷.

22 decembrie 1876/3 ianuarie 1877. Ministrul de externe răspunde la interpelările făcute de Cameră cu privire la articolele unu și șapte din Constituția Imperiului Otoman.

23 decembrie 1876/4 ianuarie 1877. Guvernul primește vot de încredere de la Cameră pentru a reprezenta drepturile statului român în relațiile cu Imperiul Otoman și Puterile Garante, iar Senatul „*votează o rezoluție prin care își exprimă speranța că Guvernul român va menține în mod demn drepturile vechi ale României*”⁸.

24 decembrie 1876/5 ianuarie 1877. Problemele apărute pentru statul român au ecou și în presa internațională. În ziarul *Allgemeine Zeitung* din 5 ianuarie se consemnează: „*București, 4 ianuarie (via München). În ședința de aseară a Camerei deputaților, care a durat 6 ore, ministrul afacerilor străine a făcut următoarea declarație: Poarta a răspuns că articolele 1 și 7 din Constituția Turciei se extind și asupra României. Camera a adoptat în legătură cu aceasta o moțiune care aprobă poziția guvernului și cere să se notifice un protest hotărât împotriva interpretării date de Poartă situației politice a României. Brătianu a dat asigurări că guvernul nu va cruța nici un efort pentru a determina Poarta ca printr-un act tot atât de solemn cum este Constituția că România nu reprezintă nicidecum o parte a Imperiului turcesc*”⁹.

Știrea a apărut pe prima pagină a ziarului și a fost preluată și de *Beilage zur Allgemeinen Zeitung*.

Le Temps, ziar ce apărea la Paris, prezintă situația în care se găsea România în numărul său din 3/15 ianuarie astfel: „*Certa între Români și Turci, cu ocasiunea articolelor din Constituțiunea otomană, în loc d'a se potoli, se'nveninează. Noi am arătat din prima și nefolositoarea imprudență comisă de Pórta în redactarea articolelor iei; acéstă imprudență comisă, Divanulü arü fi trebuitü, pentru ca să opréscă relele iei efecte, se priméscă cu grăbire și grația bună reclamările României... Români lucréză de șése luni, spre a'ntări situațiunea lorü de neutri; ei s'au scursü în silinți pentru a scăpa de pericolü unei înțelegeri directe cu Rusia. Voiesce dérü Pórta se'i îmbrâncéscă ca se éssä din această escelinte linia de purtare?*”¹⁰.

25 decembrie 1876/6 ianuarie 1877. Bucuria Crăciunului, pe stil vechi, este umbrită de evenimentele politice ce aduc neliniște în țară și care prevestesc nesiguranță pentru anul 1877.

La Constantinopol a fost predată nota de protest a Guvernului Român prin care se afirmă că este „*nulă și neavenită*” Constituția Otomană

⁷ *Romanulu*, din 8, 9 ianuarie 1877, p. 1.

⁸ *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 85.

⁹ *Independența României. Documente*, vol. III, presa străină, Editura Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 68.

¹⁰ *Romanulu*, din 8, 9 ianuarie 1877, p. 1.

și se protesta împotriva violării drepturilor țării. „Nota de protest a Guvernului român, care s-a înmănat astăzi la Constantinopol, se referă la aceea că relațiile politice ale României față de Sublima Poartă, stabilite deja în capitulațiile cele vechi, au devenit prin Tratatul și Convenția de la Paris o parte integrantă a dreptului politic european și că de atunci încoace, de douăzeci de ani, România și-a clădit pe această temelie dezvoltarea sa ca națiune și ca stat. De asemenea, nu se poate ca transformarea internă a Imperiului Otoman într-o monarhie constituțională să atingă relațiile sale internaționale. Afirmatia lui Savfet-Pașa, că România face parte din provinciile privilegiate ale Turciei, a violat drepturile vechi ale României și astfel Guvernului român îi incumbă datoria de a declara în totul ca nulă și neavenită Constituția turcă, în ceea ce privește România, și de a protesta în modul cel mai formal contra violării drepturilor națiunii române consfințite prin tratate”¹¹

Principele Carol și Guvernul Român apărau drepturile și privilegiile statului obținute prin capitulațiile încheiate de domnitorii Țării Românești și ai Moldovei, „care erau considerate a exprima însăși esența statutului de autonomie față de Poartă al Principatelor”¹², dar și cele obținute prin Tratatul și Convenția de la Paris.

Copii ale protestului au fost înmănate și ambasadorilor Puterilor Garante.

În *Allgemeine Zeitung, Augsburg*, din 7 ianuarie 1877, referitor la situația creată între Turcia și România, rezultată din articolele unu și șapte din Constituția Otomană, se arată: „Poporul român în ceea ce-l privește, a arătat întotdeauna, cel puțin atunci când a fost lăsat să se exprime, că, în virtutea vechilor capitulații încheiate de Țara Românească și Moldova cu Poarta în 1392 și 1513, cât și în virtutea noilor angajamente juridice statale, aceste țări nu sunt parte integrală din Imperiul Otoman. Originalele vechilor capitulații au dispărut între timp. Dacă ne întoarcem la precedentele istorice prin intermediul acestor capitulații, atunci mărturia lor oferă temeuri mai mult cu privire la Moldova decât la Țara Românească; pentru că în timp ce prima a fost supusă prin forța armelor, cea de-a doua a intrat în raporturi mai apropiate cu Turcia numai printr-un acord liber consimțit. Ceea ce a constituit însă totdeauna elementul esențial și comun al relațiilor ambelor țări cu Turcia este faptul că această cvasiprudență, caracterizată prin plata unui tribut, a implicat contracondiția ca Turcia să-și exercite oarecum de la distanță influența asupra treburilor interne ale țărilor”¹³.

¹¹ *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 86.

¹² Mihai Maxim, *Țările Române și Înalta Poartă*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 25.

¹³ *Independența României. Documente*, vol. III, presa străină, Editura Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 74.

Statutul Țărilor Române față de Înalta Poartă, stipulat prin capitulații, a rămas, de-a lungul anilor, acela de autonomie. Prevederile capitulațiilor au fost sintetizate de către turcologul Mihai Maxim astfel:

„1. păstrarea domniei de rit creștin, după alegerea prealabilă a candidatului de către «țară», din sânul unei familii autohtone, cu drepturi la tron și confirmarea lui de către padișah;

2. conservarea deplină a «drepturilor și libertăților țării», a «legilor și credinței», «după datina cea veche», pe scurt – în termeni moderni – autoguvernarea și autoadministrarea, fără nici un amestec otoman;

3. plata haraciului și a peșcheșurilor către sultan și mării săi dregători;

4. domnul să fie «prieten prietenilor și dușman dușmanilor» (*dosta dost ve düşmana düşman olub*) padișahului, adică să ducă o politică externă concertată (de alianță) cu cea a Porții, și să furnizeze informații și detașamente auxiliare la caz de nevoie; la rândul său, Poarta era obligată să «apere» și să «protejeze» țara de orice agresiune externă;

5. schimbul reciproc de negustori, fugari și prizonieri;

6. un regim vamal obișnuit, potrivit taxelor locale, pentru mărfurile otomane, care intrau în principate; un regim preferențial («clauza națiunii celei mai favorizate») pentru produsele românilor tributari, care intrau în teritoriile otomane»¹⁴.

29 decembrie 1876/10 ianuarie 1877. Sublima Poartă, prin Savfet-Pașa transmite că „este dispusă să facă următoarea declarație: Principatele-Unite, care fac parte integrantă a Imperiului Otoman, nu sunt atinse de Constituție”¹⁵. Se transmite Porții că România „nu poate însă accepta nici această redactare, de aceea răspunde că este nevoită să lase Porții răspunderea în privința acestei procedări”¹⁶.

1/13 ianuarie 1877. Principele Carol transmite telegrame principilor Serbiei și Muntenegrului. Cu prilejul Anului Nou, Principele Carol realizează o legătură directă cu Marele Duce Nicolae aflat la Chișinău, transmitând că „își exprimă speranța că toate așteptările dorite de ambele părți se vor împlini”¹⁷.

Rezultatele discuțiilor și întâlnirile din ziua de cumpănă a anilor 1876 și 1877, pe stil vechi, arată starea de spirit a națiunii și rezultă că războiul este iminent, iar starea economiei e dată de scăderea valorii monedei naționale și a bursei. „Părerile oamenilor politici, cărora le-a vorbit astăzi Principele, precum și părerile consulilor generali sunt că războiul ar fi inevitabil. De altminteră, pretutindeni se împărtășește această convingere; din această cauză creditul este zdruncinat, valorile tuturor hârtiilor scad, iar tendința burselor deprimantă”¹⁸.

¹⁴ Mihai Maxim, *op. cit.*, p. 243.

¹⁵ *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 86.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 87.

¹⁸ *Ibidem*.

Tradiționalul bal de Anul Nou de la Palat nu a mai avut loc.

4/16 ianuarie 1877. Principele Carol a decis că trebuie semnat tratatul pentru trecerea trupelor ruse prin România în drumul lor către Balcani, ca urmare a relațiilor existente cu Turcia.

„Principele Carol este de părere că a sosit momentul de a se semna tratatul pentru trecerea rușilor prin țară; aceasta pentru că s-a rupt legătura dintre România și Imperiul Otoman, prin procedura fără de nici o considerație a Porții și prin concepția turcilor asupra autonomiei României și a demnității Principelui Domnitor. Pe Principe, Constituția turcă își permite a-l considera ca șeful unei provincii privilegiate”¹⁹.

Prin articolele unu și șapte din Constituția Otomană, demnitatea țării și a Principelui Carol au fost grav încălcate.

Brătianu este de aceeași părere cu principele, dar consideră că trebuie pregătită și populația țării pentru acest eveniment.

În 17/29 decembrie 1876, Bismarck, ca răspuns la scrisoarea Principelui Carol, i-a transmis: *„ar fi mai preferabil pentru România ca trupele ruse să treacă prin țară, în virtutea unei convenții, decât a se abandona țara la discreția Rusiei. Nu există pentru moment nici o nevoie de a se precipita în această privință”²⁰.* Evoluția relațiilor diplomatice dintre Înalta Poartă și România a dus la luarea acestei decizii. România se îndrepta, în mod inevitabil, către ruperea relațiilor cu Imperiul Otoman.

5/17 ianuarie 1877. Informațiile ce au sosit de la Constantinopol arată că *„Savfet-Pașa este dispus a evita ruptura cu România; cu toate acestea însă, el nu vrea să convie a da un răspuns în scris, redactat sub forma unei note care să poată mulțumi Guvernul român”²¹.*

Ruptura dintre România și Imperiul Otoman se adâncește.

7/19 ianuarie 1877. La Constantinopol, evenimentele decurg în același sens. *„Marele Consiliu a respins în unanimitate propunerile conferinței, deoarece le-a găsit ca sunt incompatibile cu integritatea, independența și demnitatea imperiului”²².*

8/20 ianuarie 1877. Conferința se dizolvă, iar reprezentantul rus *„Ignatiev a exprimat în ultima ședință speranța Guvernului rus că Poarta va încheia pace cu Serbia și Muntenegru”²³.*

Principele Carol trimite o scrisoare către tatăl său în care prezintă și situația în care se găsea România. *„Ora pericolului se apropie ... și România va deveni curând teatrul unor mari întâmplări politice și militare, pe care Europa le va urmări nu fără oarecare surescitare. Situația noastră nu va fi în nici un caz ușoară, deoarece vom fi târâți în aceste complicații, cu sau fără voia noastră. Oamenii noștri politici de aici se îngrijesc de consecințele unui conflict ruso-turc și de viitorul României, mai mult decât mine care îmi trăsesem deja drumul de la început: a încheia o convenție*

¹⁹ *Ibidem*, pp. 87 – 88.

²⁰ *Ibidem*, p. 83.

²¹ *Ibidem*, p. 88

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

*militară cu Rusia și de va fi nevoie, a ne bate alături de ruși contra turcilor. Convenția este gata și trebuie numai iscălită*²⁴.

Dacă în data de 4/16 ianuarie decizia de a semna convenția de trecere a trupelor ruse prin România era luată, din scrisoarea din 8/20 ianuarie rezultă că aceasta era gata de a fi semnată, iar principele nu excludea participarea alături de Rusia la un război împotriva Imperiului Otoman. Această decizie presupune că implicațiile și riscurile ce rezultau din ea erau luate în calcul și se aștepta numai momentul prielnic. Acest curs de acțiune prezentat de principe nu era agreat de toată lumea. *„Neapărat aici părerile sunt împărțite în această privință și se lucrează din răspuțeri la aceea de a nu ne uni cu rușii; sunt Puteri care ne cer să protestăm contra intrării rușilor în țară și să ne retragem cu armata în Valahia Mică! Îți poți închipui cum am primit o atare povață*²⁵.

Decizia și cursul acțiunilor, așa cum erau în viziunea Principelui Carol, erau de neclintit. Situația creată de neînțelegerile apărute între România și Imperiul Otoman ca urmare a apariției Constituției Otomane este exploatată de principe în folosul său și al țării. *„Neînțelegerea pe care și-a creat-o Poarta cu Constituția Sa mi-a fost favorabilă. Midhat caută prin toate mijloacele s-o aplaneze, însă, fiindcă noi cerem astăzi mai mult decât ni se poate da, această chestiune rămâne nerezolvată*²⁶. Pentru atingerea obiectivului, cererile Principelui Carol și ale României sunt conștient mai mari decât ce putea accepta Poarta, iar acestea rămân nerezolvate.

Principele Carol prezintă situația existentă:

1. Turcia face concentrări de trupe și se înarmează cetățile de la Dunăre;
2. Răspândirea de știri *„defavorabile asupra stării armatei ruse; dar după informațiile ce le am eu, armata rusă este gata de luptă și cu mult superioară armatei turce*²⁷;
3. Serbia nu va putea avea *„nici un rol într-un război eventual. Acest stat numai cu cele mai mari eforturi ar putea scoate un corp de armată de 15.000 de oameni, căruia însă i-ar lipsi moralul*²⁸;
4. Patriarhul ecumenic de la Constantinopol s-a asociat *„cu votul său Marelui Consiliu ... Cum însă patriarhul nu este altceva decât un funcționar turcesc care poate fi numit și destituit după voie, nu i se poate ține în nume de rău bietului om că a urlat cu lupii pentru a nu pierde poziția sa... Participarea înaltului principe bisericesc la hotărârile Porții va provoca o mare indignare în populația creștină din Orient și din Rusia ortodoxă*²⁹;

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, p. 89.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

5. „Dinastia Hohenzollern de la Dunărea de Jos este deci un factor activ de care se ține seama în Germania”³⁰. Bismarck a apreciat poziția României față de războiul sârbo-turc;

6. Partidul Liberal „contează mult pe Imperiul German și are ochii ațintiți într-acolo de când a văzut cum a fost părăsită România de francezi”³¹;

7. Criza financiară a cuprins statul român: „crește zilnic și nu prevăd cum vom ieși din această încurcătură. Se efectuează numai plățile urgente”³².

14/26 ianuarie 1877. Sosesc în România ofițeri de geniu ai armatei ruse pentru recunoașteri în vederea identificării „materialului ce se găsește la îndemână pentru construirea de poduri”³³ de la depozitele de materiale din Galați.

Principele Carol primește scrisoarea tatălui său, trimisă din Sigmaringen, având ca dată de expediere 11 ianuarie 1877, prin care se analizează cazul principelui domnitor și al României care se găsea „tocmai în centrul de gravitate al situației Europei”³⁴. Chiar dacă ipostaza este neliniștitoare, tatăl îi transmite fiului speranța „că după dezlegarea nodului oriental ce va urma, va începe aurora unui viitor mai bun, presupunând că cumpătarea în evitarea oricărei ocazii de a provoca o chestiune română, după chestiunea turcească, va rămâne linia de conduită a politicii tale”³⁵.

Analizând trecutul apropiat ajunge la următoarele concluzii:

1. Conferințele ce au avut loc datorită fricii Europei de Rusia, dar și a intereselor diferite ale Marilor Puteri, nu au dus la rezultate concludente: „pe de o parte, frica Europei de colosul rusesc, iar pe de alta, diversitatea firească a intereselor Marilor Puteri, cu toate au făcut ca conferințele ce începuseră așa de bine să aibă un sfârșit atât de rău”³⁶.

2. Lipsa intervenției unei Europe unite în războiul turco-sârbesc a dus la o întărire a autorității morale a Imperiului Otoman. O Europă unită „și mai puțin fricoasă, ar fi putut interveni moralmente în timpul războiului sârbesc și ar fi putut începe acele conferințe care de fapt au început tocmai după un an. Turcia ar fi rezistat cu greu și ar fi cedat mai mult unei presiuni făcute atunci - și fără Rusia – decât va putea să cedeze acum... conferințele au făcut fiasco și că efectul acestei nereușite a ridicat și întărit foarte mult autoritatea morală a Porții”³⁷.

3. Apreciază poziția de expectativă a României „conduita sa a fost expectativă și neprovocatoare. România este acum resintegra și Europa este datoare a-i mulțumi că nu a înmulțit greutățile situației”³⁸.

³⁰ *Ibidem.*

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem*, p. 90.

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ *Ibidem*, p. 91.

4. Rusia nu a prezentat Europei scopul său de formare a unui stat neutru „Rusia nu a înfățișat în mod clar înaintea Europei scopul său, fiind adevărat, formarea unui stat neutral (și numai România poate fi acela), este o expresie teoretică și academică”³⁹.

Se face o analiză a modului în care se poate ajunge la neutralitate:

1. Pentru a se ajunge la neutralitate jocul trebuie să fie câștigat de o parte sau de alta „sunt convins că se va ajunge la aceasta, însă mai întâi, trebuie ca jocul să fie câștigat de o parte sau cealaltă”⁴⁰;

2. Trebuia stabilit dacă Constituția Otomană a dus la vindecarea Imperiului Otoman „să se constate dacă Turcia a putut găsi, prin Constituția ce și-a dat, mijloacele proprii pentru a vindeca bolnava sa stare interioară”⁴¹;

3. Dacă Constituția Otomană duce la vindecare, iar Rusia este de acord cu garanțiile ce vor rezulta, sunt următoarele consecințe:

– prima consecință „este neutralizarea României”⁴²;

– a doua consecință „este declararea neatârării, căci un stat neutral ar putea fi neutral numai de o singură parte”⁴³;

– a treia consecință rezultată „ar fi aceea că România neatârnată ar avea nevoie de o Turcie neatârnată ca veșnică protectoare”⁴⁴.

Analiza continuă cu situația în care Rusia va declara război Turciei, dar nu cu mandat al Marilor Puteri „Dacă împrejurările interioare ale armatei ruse îi permit, atunci Rusia, fără a jigni adânc vaza sa morală, nu se va opri de a declara imediat război Turciei, și anume nu ca mandatară a celorlalte Puteri Mari, ci pe propria răspundere și pe riscul său propriu”⁴⁵. Marile Puteri vor avea fiecare propria postură față de acest război fără a se putea prevedea care va fi „celelalte Puteri vor lua față de acest război atitudini după însemnătatea intereselor proprii și nu se poate prevedea ce forme vor avea aceste interese”⁴⁶.

În situația în care Rusia declară război Imperiului Otoman, posibilele implicații asupra României sunt:

1. România va deveni bază de operații „baza de operații a unui asemenea război este România. O altă bază de operații nu există”⁴⁷;

2. Se constată că rezistența împotriva Rusiei este imposibilă și trebuie „a se căuta ca să se câștige din această imposibilitate toate avantajele cele mai mari posibile”⁴⁸;

3. Acordul pentru trecerea trupelor rusești pe teritoriul României în drumul lor către Balcani este considerată ca fiind o jumătate de declarație de

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

război „îngăduirea trecerii și stabilirii pe teritoriul românesc a tuturor celor de care are nevoie o armată ce poartă războiul, este deja jumătate declarația a României contra Turciei”⁴⁹;

4. Se constată că România nu se poate opune unei armate de 200.000 – 300.000 de ruși, iar Turcia „trebuie să recunoască faptul că România nu poate să se opună trecerii a 200.000 – 300.000 de ruși”⁵⁰;

5. Se ajunge la concluzia că România trebuie să decidă „rămâne deci numai de a se hotărî dacă România voiește să coopereze și să treacă Dunărea alături de armata rusă”⁵¹;

6. Rusia va urmări realizarea intereselor proprii și nu pe cele ale României „Rusia neapărat va avea în vedere interesele sale proprii, și niciodată pe cele românești, și cum în politică nu există recunoștință, și se impune cea mai mare precauție”⁵²;

7. Principele Carol trebuie să aibă în vedere că „Europa nu se va mai îngriji de o Românie supusă și bătută, ci numai de o Românie liberă și nelegată prin nici un tratat. Deci, băgare de seamă și cumpătare în această criză foarte grea”⁵³;

8. Concluzia tatălui pentru fiul său și țara lui este: „Ține seama de sfatul meu și nu uita niciodată că într-o luptă sângeroasă dintre doi puternici, mai adesea cade jertfă unul mai mic, care le servește drept preț de împăcare, iar cei mari își dau mâna împăcării peste capul lui”⁵⁴.

15/27 ianuarie 1877. A sosit la București pretendentul Spaniei, Don Carlos, duce de Madrid. Trimisul lordului Salisbury în Bulgaria a transmis că „bulgarii din Balcanii de Sud nu vor să știe nimic de ruși, pe când bulgarii dinspre Dunăre ar fi hotărâți de a scutura cu orice preț jugul turcesc”⁵⁵. Marele Vizir Midhat se confruntă cu lipsa de încredere a sultanului „și sunt temeri că acesta din urmă va fi foarte împiedicat în opera sa de reformă”⁵⁶.

16/28 ianuarie 1877. România acceptă oferta Rusiei de a primi tunuri de calibru mare, iar Serbia este pregătită „să încheie pace direct cu Turcia, pe baza statu quo ante, fără vreo mijlocire rusească și va trimite în acest scop împuterniciți la Constantinopol”⁵⁷.

Este adusă principelui de către baronul Stuart scrisoarea Marelui Duce Nicolae, ce se afla la Chișinău, și care este datată 12/24 ianuarie 1877. Marele Duce îl informează că armata rusă se află sub comanda sa și că scopul acestei armate „este lipsit de orice idee de invadare, de cucerire sau ambiție războinică, nu este altul decât de a apăra pe oprimat împotriva

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem, p. 93.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ *Independența României. Documente, vol. III, presa străină*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1977, p. 29.

*opresorului, de a ajuta pe coreligionarii noștri din Orient să-și recapete drepturile lor legitime îndelung încălcate*⁵⁸.

Îndeplinirea acestui scop presupunea trecerea armatei ruse prin România și realizarea unei înțelegeri din punct de vedere militar care să asigure trecerea trupelor ruse *„oricât de perfectă ar fi organizarea unei armate chemate să opereze în țară străină, numai printr-o definiție anterioară strictă a relațiilor dintre această armată și autoritățile locale este posibil a se evita orice neînțelegere, orice subiect de plângere din partea populațiilor al căror teritoriu îl traversează sau îl ocupă această armată*⁵⁹.

Este de remarcat că se solicită *„o înțelegere practică din punct de vedere militar, lipsită de orice caracter politic*⁶⁰, dar nu se menționează că trecerea nu va avea loc până când un document politic sau militar nu va fi semnat între România și Rusia.

21 ianuarie/2 februarie 1877. Principele Carol răspunde Marelui Duce Nicolae la scrisoarea și solicitările primite privind trecerea trupelor ruse, asigurându-l *„că trupele ruse, care aleargă pentru a elibera pe frații lor creștini, vor întâmpina cu ocazia trecerii lor prin România o primire simpatică, frățească*⁶¹.

Referitor la actul care va reglementa trecerea trupelor ruse, acesta trebuia să fie un document politic ce trebuia încheiat după ce țarul Rusiei notifica Marile Puteri, pentru a nu se considera o violare a convențiilor și tratatelor încheiate de România cu Marile Puteri. *„Fericit și mândru de a înlesni, prin poziția mea și prin mijloacele ce-mi stau în putere, această mare operă umanitară, totuși trebuie să vă declar, Monsenior, că regulamentul oficial al raporturilor armatei imperiale cu autoritățile țării mele va fi întotdeauna considerat ca un act politic și în această calitate el trebuie să facă obiectul unui angajament de la guvern la guvern. Dar încheierea unui astfel de aranjament, înainte ca Guvernul M. S. Împăratului să fi notificat hotărârea sa Europei, ar putea fi considerată de aceasta ca un act prin care Guvernul meu violează, din propria sa inițiativă, tratatele pe care Puterile Mari au garantat situația politică a țării ... armata încredințată înaltului său comandament va găsi cele mai mari înlesniri în țara me, chiar dacă actul oficial ar trebui iscălit în ajunul trecerii ei*⁶².

Principele Carol conștient că nu se poate opune trecerii trupelor armatei ruse pe teritoriul țării, căutând să obțină cele mai mari avantaje din situații imposibile, se opune încheierii unei înțelegeri militare și este de acord cu un angajament politic încheiat de guvernele celor două state, dar după ce Rusia notifică decizia sa Marilor Puteri.

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 94.

⁶² *Ibidem*, p. 95.

24 ianuarie/5 februarie 1877. Marele Vizir Midhat-Pașa a fost trimis în exil sub învinuirea de conspirație împotriva sultanului. Împuternicitul Serbiei a ajuns la Constantinopol pentru încheierea tratatului de pace.

Reprezentanții ruși de pe lângă Marile Puteri trebuie să întrebe guvernele acestora despre atitudinea pe care trebuie să o aibă Rusia față de Imperiul Otoman în viitor, ca urmare a eșecului conferinței.

28 ianuarie/9 februarie 1877. Dimitrie Brătianu este „foarte iritat contra turcilor și raportează că numai Lordul Salisbury e dușmanul turcilor, ci chiar Sir H. Elliot și-a pierdut multe din iluziile ce avea despre aceștia”⁶³, la întoarcerea de la Constantinopol.

Rusia câștigă noi simpatii în Europa și se spune „că ultimele demersuri ale lui Ignatiev au avut drept scop numai a scuti deocamdată armata rusă de o campanie de iarnă”⁶⁴.

11/23 februarie 1877. Dimitrie Sturdza, ministru de finanțe, descoperă un deficit de 40 de milioane și solicită reducerea cheltuielilor, iar Principele Carol îl susține pe ministrul de război pentru a nu se face o reducere a cheltuielilor la acest minister „deoarece are convingerea că, în starea actuală a lucrurilor, ar fi o greșeală și s-ar lucra contra intereselor țării... Deci nu se va tăia nimic din creditele acordate pentru trebuințele oștirii”⁶⁵.

15/27 februarie 1877. „Pacea între Serbia și Turcia s-a încheiat. Muntenegru ezită încă a depune armele”⁶⁶.

21 februarie/ 5 martie 1877. Principele Carol primește scrisoarea tatălui său, Principele Carol-Anton, datată 1 martie, în care descrie modul în care vede finalul situației în care se află fiul și țara acestuia. „Astfel îmi făuresc de la biroul meu deznodământul viitorului apropiat, și n-aș dori altceva mai mult decât să mă înșel asupra acestor reflecții; însă nu pot cu toate acestea întrevede altceva”⁶⁷. Deznodământ ce se bazează pe „Confuzia știrilor ce primesc este atât de mare, încât mi-am pierdut cu desăvârșire compasul care întrucâtva m-ar fi putut orienta în privința mersurilor lucrurilor”⁶⁸.

Cursul de acțiune pe care tatăl Principelui Carol îl preconizează a se întâmpla este următorul:

1. „Rușii vor transporta spre România baza lor de operații contra Transdanubiei și aceasta cât se va putea mai curând, căci nici un stat european nu este astăzi în stare să aștepte între pace și război sub eforturi atât de mari. România va intra cu această ocazie într-o nouă fază a stării sale politice și internaționale”⁶⁹. Războiul era inevitabil;

⁶³ *Ibidem*, p. 96.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 95.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 96.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 98.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 97.

⁶⁹ *Ibidem*.

2. „Politicienii pozitivi” vor fi de acord cu grăbirea rezolvării situațiilor nehotărâte deoarece „interesele materiale ale tuturor Statelor cer o decizie grabnică și corectă”⁷⁰ și vor înțelege ieșirea României din neutralitate. „Oamenii politici pozitivi nu vor condamna, prin urmare, niciodată atitudinea ce se impune României, și vor trebui să recunoască faptul că această atitudine i s-a impus prin situația sa gravă, că aflându-se între două focuri, ei vor saluta cu bucurie momentul când teoria neutralității reale va cădea, ca devenind imposibilă”⁷¹;

3. „Politicienii idealști” vor avea o altă poziție deoarece „pentru respectarea principiilor lor sunt capabili a pune în joc viitorul oricărei ființe de stat”⁷²;

4. Dacă Marile Puteri ar fi avut o altă politică, România ar trebui să rămână neutră cu arma în mână și sub protecția acestora. „Dacă constelația politicii occidentale ar fi fost alta decât ceea ce este astăzi, România și-ar fi putut căpăta pe terenul înaltei înțelepciuni de Stat o poziție strălucită. Ea ar trebui să-și afirme neutralitatea cu armele în mână, având bineînțeles protecția unanimă a Marilor Puteri ce nu sunt în joc”⁷³;

5. Constată că politicienii pozitivi vor avea dreptate și România va trebui să decidă de partea cui va intra în război, a Rusiei sau a Imperiului Otoman. „Astfel însă cum stau lucrurile, vor avea dreptate politicienii pozitivi și nici un om cu judecată nu va admite ipoteza că România ar fi trebuit să inaugureze o politică de Putere Mare, printr-o acțiune în două părți, atât contra Rusiei cât și contra Turcii, și va trebui deci să se decidă sau pentru o parte sau pentru cealaltă”⁷⁴;

6. Intrarea și trecerea armatei ruse prin România reprezintă singura posibilitate a Rusiei. „M-am obișnuit pe deplin cu ideea intrării și trecerii rușilor prin România... O altă bază mi-ar fi cu neputință să pot găsi”⁷⁵;

7. Din analiza în care va decurge războiul ruso-turc rezultă că Rusia va obține cu mari greutăți succese militare „armata și elementul slav va trebui să se mulțumească numai cu puțină glorie”⁷⁶, iar Împăratul Alexandru „va trebui să se considere fericit a se reîntoarce în Rusia în condiții pașnice și normale și deveni stăpân pe o mișcare care pentru starea actuală a Rusiei este un pericol foarte mare ... Singurul rezultat pipăit pe care l-ar putea dobândi întreaga inițiativă rusească ar fi să rămână protectoarea României în locul Turciei”⁷⁷;

8. În urma războiului România ar putea obține o schimbare de suzeranitate. „România ar dobândi prin aceasta sprijinul unei puteri mai tari și mai stabilă, și ar putea obține chiar o libertate mai mare de acțiune

⁷⁰ Ibidem, p. 98.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Ibidem.

înăuntru și în afară, însă nu și-ar putea satisface speranța de a fi cunoscută ca Stat independent... Prin urmare, ar fi o schimbare de suzeranitate!... Jertfirea României ar fi deci prețul păcii, pivotul pentru reîntoarcerea la antanta generală”⁷⁸.

Aceasta era viziunea tatălui trimisă fiului său, Principele Carol, principele domnitor al României, cel care nu acceptase încheierea unui act militar pentru trecerea armatei ruse prin România și care era de acord cu încheierea unui act politic între cele două state, România și Rusia, prin guvernele lor, iar tatăl consemnează: *„Poate că până la primirea acestor rânduri, zarul a fost deja aruncat, caz în care nu pot decât să doresc de a ieși în favorul tău”⁷⁹.*

Din analiza perioadei 21 decembrie 1876/2 ianuarie 1877 – 21 februarie/5 martie 1877, rezultă următoarele concluzii:

1. Neînțelegerile dintre Imperiul Otoman și România, cauzate de articolele unu și șapte ale Constituției Otomane, se amplifică;

2. Potrivit noii Constituții Otomane, România este considerată provincie privilegiată, încălcându-se vechile capitulații, precum și Tratatul și Convenția de la Paris;

3. Demnitatea Principelui Carol este încălcată, prin articolul șapte al Constituției Otomane acesta fiind considerat șeful unei provincii privilegiate, iar dinastia Hohenzollern din România amenințată;

4. România protestează față de Poartă din cauza prevederilor celor două articole, cerând conștient revendicări cu care aceasta nu poate fi de acord, iar ruptura existentă între România și Imperiul Otoman se adâncește;

5. La 4/16 ianuarie 1877, Principele Carol era decis să semneze convenția pentru trecerea armatei ruse prin România, iar la 8/20 ianuarie 1877 convenția era gata pentru a fi semnată și decizia *„de va fi nevoie a ne bate alături de ruși contra turcilor”⁸⁰* luată de principele domnitor;

6. Principele Carol nu acceptă ca actul de trecere a armatei ruse prin România să fie unul militar și transmite Marelui Duce Nicolae că acesta trebuie să fie unul politic, încheiat între guvernele celor două state, dar numai după ce Rusia va transmite hotărârea sa Marilor Puteri;

7. În corespondența dintre Principele Carol și tatăl său, Principele Carol-Anton, sunt analizate opțiunile de răspuns pe care România și principele domnitor trebuie să le ia în situația existentă *„ca să câștige din această imposibilitate toate avantajele cele mai mari posibile”⁸¹.*

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ *Ibidem*, p. 99.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 88.

⁸¹ *Ibidem*, p. 91.

BIBLIOGRAFIE

- Independența României. Documente, vol. III, presa străină, Editura Republicii Socialiste România, București, 1977;*
Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular, vol. III, Editura Machiavelli, București, 1995;
MAXIM M., *Țările Române și Înalta Poartă*, Editura Enciclopedică, București, 1993;
Romanulu, 1877.

